

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за реалізацію харчових продуктів із незбалансованим вмістом поживних речовин поблизу закладів освіти»

1. Обґрунтування необхідності прийняття нормативно-правового акту

Аргументація тут така ж, як і щодо проєкту закону «Про внесення змін до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» щодо встановлення обмеження на реалізацію харчових продуктів із незбалансованим вмістом поживних речовин поблизу закладів освіти».

Отже, необхідність прийняття цього законопроєкту зумовлена стрімким погіршенням показників здоров'я дитячого населення в Україні, зокрема зростанням кількості випадків аліментарного ожиріння (це хронічне захворювання, викликане надмірним надходженням калорій, переїданням та малорухливим способом життя, коли організм не встигає витратити отриману енергію; це найбільш поширена форма зайвої ваги, яка успішно коригується зміною способу життя), серцево-судинних патологій та цукрового діабету II типу серед школярів. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), ключовим фактором цього є надмірне споживання продуктів із високим вмістом доданого цукру, натрію та насичених жирів, які агресивно рекламуються та продаються у безпосередній близькості до шкіл.

Держава вже зробила перший крок до оздоровлення дітей всередині шкіл, ухваливши Постанову Кабінету Міністрів України № 305 «Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку». Цей документ жорстко обмежив кількість цукру, солі та жирів у шкільних їдальнях. Проте під час перерв діти безперешкодно купують шкідливі продукти («сміттєву їжу») у магазинах та МАФах, розташованих поруч з закладами освіти. Це повністю нівелює зусилля держави з реформи шкільного харчування, тому потрібен дієвий механізм захисту дитини за межами закладів освіти.

Практика обмеження продажу «сміттєвої їжі» (junk food) навколо шкіл активно впроваджується у світі, а радіус саме у 400 метрів походить із містобудівного та медичного законодавства Великобританії (зокрема Лондона) та Ірландії. Нижче наведено деякі факти, коли в країнах та містах діють або запроваджуються подібні обмеження:

1. Великобританія (Лондон та інші регіони) — батьківщина норми 400 метрів. У Лондоні діє офіційна містобудівна стратегія, затверджена мером міста, яка забороняє відкриття нових точок продажу фаст-фуду на винос у радіусі 400 метрів від меж будь-якої школи. Чому саме 400 метрів? Британські експерти з охорони здоров'я підрахували, що 400 метрів — це середня відстань, яку дитина може швидко пройти пішки під час короткої перерви або дорогою до школи, щоб імпульсивно купити чіпси чи

бургери. Королівський коледж педіатрії та дитячого здоров'я активно адвокує розширення цієї норми на всю країну.

2. **Ірландія (Графство Віклоу)** стала однією з перших країн ЄС, де на місцевому рівні ввели концепцію «No Fry Zones» (зони без фритюру). Муніципалітети (наприклад, у графстві Віклоу) законодавчо заборонили будівництво та відкриття будь-яких фаст-фуд ресторанів ближче ніж за 400 метрів від шкіл, щоб знизити рівень дитячого ожиріння.

3. **Австралія (на етапі впровадження).** Місцеві політики (зокрема партія «Зелені») [внесли на розгляд парламенту законопроект](#), який передбачає повну заборону будівництва нових ресторанів швидкого харчування (на кшталт McDonald's, KFC та Hungry Jack's) у радіусі 400 метрів від шкільних територій.

Ось аргументи, чому в українських реаліях та міжнародній практиці дані обмеження діють саме для дошкільної, шкільної, позашкільної та професійно-технічної освіти, і заклади вищої освіти (університети, інститути, академії) додавати до цього законопроекту не потрібно:

1) студенти закладів вищої освіти в Україні (за винятком поодиноких першокурсників) — це повнолітні громадяни віком від 18 років. З точки зору права, вони мають повну цивільну дієздатність і держава не може обмежувати їхній свідомий вибір їжі чи напоїв. **Мета цього закону — захист дітей, які через вік не можуть критично оцінювати шкоду маркетингу та нездорової їжі;**

2) На відміну від школярів, які перебувають у закритому або напівзакритому просторі школи з ранку до обіду і бігають за перекусом на перервах, студенти ВНЗ мають вільний графік, вільно пересуваються містом між парами і часто самі забезпечують себе бюджетом на харчування;

3) Студентські містечка (кампуси) великих університетів зазвичай розташовані в центрах міст або займають величезні квартали. Якщо накласти 400-метрову заборону навколо кожного корпусу університету (наприклад, КПІ в Києві чи ЛНУ у Львові), під заборону торгівлі потраплять сотні супермаркетів, ресторанів та кафе в радіусі кількох кілометрів центральних вулиць міста. Це паралізує легальний міський бізнес.

Саме тому в тексті закону чітко прописано: «...земельної ділянки закладу освіти (дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної освіти)...». **Професійна освіта (ПТУ) тут залишена, оскільки туди часто вступають підлітки після 9 класу, які все ще є неповнолітніми дітьми.**

Цей законопроект підготував помічник-консультант і громадський діяч Микола Гунько, який тривалий час досліджує такі теми, проводить активну діяльність з популяризації здорового і безпечного харчування, активного і здорового способу життя тощо. Тож комунікувати на тему цієї законодавчої ініціативи ЗМІ та іншим зацікавленим доцільно саме з ним (050 985 33 88).

2. Цілі і завдання законопроекту

Метою законопроекту є створення «безпечного харчового периметра» навколо закладів освіти (радіус 400 метрів). Головне завдання — нормативно обмежити доступність харчових продуктів із значним вмістом цукру, солі та надмірним вмістом жиру у цій зоні, а також встановити чітку адміністративну відповідальність для суб'єктів господарювання за порушення цих правил.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Законопроектом запропоновано внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, де запропоновано додати нову статтю 42⁵), в якій запроваджуються суворі штрафи (наразі від 8500 до 17000 грн за перше порушення; від 25500 до 51000 грн за повторне порушення протягом року) з обов'язковою конфіскацією партії товару та виручки.

В комплексі проектом Закону України «Про внесення змін до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» щодо встановлення обмеження на реалізацію харчових продуктів із незбалансованим вмістом поживних речовин поблизу закладів освіти» запропоновано внести зміни до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (нова стаття 62¹), де закріплюються чіткі числові критерії так званої «нездорової їжі» на 100 г (мл) продукту. Зазначені числові показники (12,5 г цукру, 1,5 г солі тощо) ґрунтуються на чинних нормах фізіологічних потреб МОЗ №1073 та технічних регламентах, гармонізованих із європейськими стандартами (Регламент ЄС №1169/2011). Також враховано обмеження Постанови Кабміну №305, яка регулює шкільне харчування, задля уніфікації правил у межах 400-метрової зони від закладів освіти.

Ці законопроекти, як суміжні, поєднані, доцільно розглядати разом.

Науково-методичне обґрунтування числових показників

Запропоновані у законопроекті граничні критерії повністю узгоджені з чинним законодавством України та міжнародними зобов'язаннями:

Вміст цукру (12,5 г для твердих / 6,3 г для рідких продуктів): розраховано відповідно до Наказу МОЗ України № 1073 «Про затвердження Норм фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах та енергії». Норма обмежує споживання вільних цукрів до 10% від добової калорійності (для дитини це близько 25–40 г на добу). Поріг у 6,3 г для напоїв дозволяє виключити продаж класичних солодких газованок (де вміст цукру зазвичай становить 10–11 г на 100 мл) та енергетиків.

Вміст солі (1,5 г для твердих / 0,75 г для рідких): відповідає європейським критеріям маркування продуктів із високим вмістом натрію (Регламент ЄС № 1169/2011 про надання споживачам інформації про харчові продукти). Це дозволяє відсікти від продажу чіпси, сухарики, солоні горішки та аналогічні продукти, що створюють надмірне навантаження на нирки та серцево-судинну систему дитини.

Насичені та трансжири (5,0 г жирів / 2,0 г трансжирів): базуються на Постанові КМУ № 305 та європейських моделях Nutri-Score. Обмеження промислових трансжирів (до 2% від загального жиру) спрямоване на повне вилучення з раціону дитини дешевого кондитерського жиру та маргарину, які використовуються у випічці та фаст-фуді низької якості.

4. Стан нормативно-правової бази у вищезгаданій сфері правового регулювання

Відносини у цій сфері регулюються Конституцією України, Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та Кодексом України про адміністративні правопорушення.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація Закону не потребує виділення додаткових коштів з Державного бюджету України. Навпаки, можуть бути додаткові надходження до Державного бюджету за рахунок стягнення штрафів з порушників. У довгостроковій перспективі прийняття закону принесе колосальний економічний ефект за рахунок суттєвого зменшення витрат з Державного бюджету на лікування хронічних захворювань серед молоді (особливо інсулінозалежного діабету та ожиріння).

6. Запобігання корупції

У законопроекті відсутні правила і процедури, які можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень.

7. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття акту

Ухвалення проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за реалізацію харчових продуктів із незбалансованим вмістом поживних речовин поблизу закладів освіти» (в комплексі із законопроектом «Про внесення змін до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» щодо встановлення обмеження на реалізацію харчових продуктів із незбалансованим вмістом поживних речовин поблизу закладів освіти») сприятиме формуванню здорових звичок, адже суттєво обмежить імпульсивне споживання дітьми шкідливих продуктів під час перебування в школі (на перервах), а також дасть можливість повноцінно реалізувати потенціал національної реформи шкільного харчування (Постанова КМУ №305). Додатково це стимулюватиме бізнес: ринок адаптується через зміну асортименту у радіусі 400 метрів (збільшиться продаж фруктів, чистішої питної води, корисних злакових батончиків та натуральних молочних продуктів) без втрати робочих місць чи закриття торгових точок.

